

Tekopy tee ojehechakuaa'ỹva

Organización de las
Naciones Unidas
para la Educación,
la Ciencia y la Cultura

Patrimonio
Cultural
Inmaterial

📌 El patrimonio oral y las manifestaciones culturales del pueblo zápara, Ecuador y Perú

Ta'anga © T. Fernández

Ta'anga © Ministerio de Cultura y Deportes/GMA PRO

Ojejuhu ha oñembokuatia

Ta'anga © Ahmed Ben Ismail

Ta'anga © Milla Santova

📌 La tradición del teatro bailado Rabinál Achí, Guatemala

📌 El espacio cultural de la plaza de Jamaa el -Fna, Marruecos

📌 El Babi de Bistritsa: polifonía, danzas y prácticas rituales arcaicas de Shoplounk, Bulgaria

Convención Tekopy tee ojehechakuaa'ýva Ñangareko Moañeterã ohakã'í'o ha he'í ko momorãmbý apytépe oikeha mba'eporu, jeguerovia, ñe'ẽ, arandu, ha upéichante avei tembiporu, mba'e, tenda oñemboguatahápe teko hamba'e komunida, aty téra peteĩteĩ tapicha ojapyhýva patrimonio cultural imba'évaramo.

Tekopy tee ojehechakuaa'ýva, oñembohasa oúvo sy ha túvagui imembýpe, ha'e kóva ombohasa jey oúvo iñemoñarépe ningo tapichakuéra akóinte ombopyahu oikokuévo ojoapytépe, oku'évo pe hekohápe ha péicha omboheko ha omboguatave ohóvo; ha'e omopeteĩ, omoambue ha oipyso komunida ha tapichakuéra reko, ha péicha ombohape oñemomba'évévo opaichagua teko ha tapicha apytu'ũroky oíva.

Ko patrimonio ikatu ojehechauka heta hendáicha. Convención omyesakã ikatu ojekuaa heta hendáicha, ha ko'ýte ko'ávapa:

a. Ymaguare reko ha ayvu opaichagua, hyepýpe ñe'ẽ oguerosyrýva ijehe Tekopy tee ojehechakuaa'ýva;

ã. Arte ha espectáculo;

ch. Tetãygua mba'eporu, jerovia ha jefesteha;

e. Arandu ha mba'eporu tekoha ha arapy rehegua;

ẽ. Ymaguare tembiporu artesanía rehegua.

Convención ningo oheka oñeñangareko ko patrimonio rehe, oheka opa hendáicha oñemomba'évo, ohechauka maymave yvypórape tuichaiterei mba'eha ko'ã itaju jarekóva, ha avei ombohape oívo pytyvõ tetãnguéra ndive. Umi tetã omboajeva'ekue ko kuatia –ojeheróva Estado Pyegua- omõ ipo ha iñe'ẽ oñangarekotaha patrimonio oíva ijyvýpe rehe. Mayma tetãnguérape gũarã pe

Convención ohohẽ terarysúi, peteĩva, Tekopy tee ojehechakuaa'ýva oikotevẽva ko'ãgaite ñangareko rerarysúi ha avei Yvypóra Tekopy tee ojehechakuaa'ýva Momorãmbý Rerarysúi. Ko'ã terarysúi rupi ojehechaukase mavavamávapa hína um patrimonio inmaterial, ha avei mba'eichaitépa yvyporakuéra jaguerojerakuaa ñane apytu'ũ roky ha avei ñande reko heta; oipyso avei maymave resa renondépe patrimonio py'aetemi oikotevẽva ñangareko rehe.

Convencion oheka komunida ha mayma tapicha aty oñongareko ha omochichĩ Tekopy tee ojehechakuaa'ýva. Oiguyru ha omopotĩse tape ogehupytývo ko'áva; oheka omotenonde um patrimonio oikovéva omboguataáva tapichakuéra, jeyvêrõ atyháicha, oikokuévo hikuái ojoapytépe. Convención omotenonde umi patrimonio komunidakuéra ohecháva iñimportanteha, ha oheka heñói apytu'ũroky, opaichagua teko ha avei jeiko porãve komunidakuéra ha yvypóra apytépe, pevarã ombohape ha oykeko opavavépe.

Toñeñangareko hese oñeñapytí'ýre

Hekoveresái ha oikove añete haġua pe patrimonio cultural ningo ha'e tuicha mba'éva'erā pe komunidápe ġuarā, katuínte oñembopyhu ha oñembohasava'erā sy ha túvagui tajýra ha ta'ýrape ha'e ko'áva ombohasajeyva'erā iñemoñarépe ohóvo. Ndojeykekói ramo ningo ikatute oĩ Tekopy tee ojehechakuaa'ýva oguéva ohóvo; katu jeyeko téra ñangareko nde'iséi oñeñapytí téra oñembohyrutaha opytáma haġua pépe, iñambue téra oñembopyahu'ýre; patrimonio cultural ñangareko he'ísehína ojeporuva'erā upevarā arandu ha tembiporu ovaléva. Convenció ohecha tekotevêha oñembohasa ha oñekomukika umi patrimonio mitā ha mitākuña pyahu oúvape, ndaha'úi ningo péicha ku michĩháicha, jeroky, purahéi, tembiporu musikapegua téra artesanía. Aipórõ, oñañangareko haġua hese ojeiguyruva'erā tape, ojeka'api haperā tekotevêháicha, jahechápa pe patrimonio okakuaa ha ipyahu ohóvo, ikatu haguáicha oñembohasa ojehóva tapicha pyahukuérape.

Tembiaporā oñemohendáva oñeñangareko ha oñemoañetévo Tekopy tee ojehechakuaa'ýva ñembohasa imitāvakuérape ningo tuicha oiko umi oñekotevêva oñeñangareko haġua patrimonio material-gui, jámane natural ha cultural. Jepómo upéicha, jeyvéramo, heta jey oĩ patrimonio material apytepegua ojoajúva avei Tekopy tee ojehechakuaa'ýva rehe. Upévale omohendávo mba'étepahína patrimonio cultural, pe Convención omoingue tembiporu opaichagua ha tenda oikohápe cultura ohóva hese.

Pévapa he'ise patrimonio inmaterial oñeñangatuva'erā akóinte téra oñemoingovejey va'erā ojehaichare? Iporāne hesakā opa mba'e oikovéva ko mundopýpeicha, patrimonio inmaterial oreko moõ pevépa oikovéta, ha ikatuete umi mba'e hyepypegua oguembeguekatu ohóvo, omoheñói ríre ambue hendaichagua patrimonio. Ikatu voi avei ojejuhu Tekopy tee ojehechakuaa'ýva, jepémo heta ovalekuaa, pe komunida ndohecharamói téra nomomba'éiva. He'iháicha pe Convención, oñeñangareko va'erā umi patrimonio cultural komunida ha tapichakuéra ojapyhyáva

imba'éramo, ha oñandúva hikuái hekoveresáha ha upévale ombohekoressáise. Convención ontende “jehechakuaa” opaichagua ñemongu'e formal téra informal komunidakuéra ojapyhyhápe imba'éteéramo peteĩ patrimonio cultural, mba'eporu, jerovia, ñe'ẽ, arandu, ha upéichante avei tembiporu, mba'e, ohóva hesekuéra.

Oimehaichagua tape ojeipykúitava oñeñangareko haġua hese oñemoñepyrváva'erā komundayguaku; heta jey estado-gui oúva tembiapo oñeñangareko haúa peteĩ komunida patrimonio ikatu ndo'aporái, ikatúre upe mba'e ovaléva komunidápe ġuarā. Upéva ári, tembiapo oñeñangareko haġua hse omomba'éva'erā mba'éichapa ojeporu oúvokuri ymaite guive ha omboty téra oipe'ávo okẽ ojehupty haġua umi patrimonio; techapyrā ojeguerekokuaa umi patromio cultural ojeguerekóva tupã rembiporúramo, téra katu ojeguerekóva ñongatyhápe.

Ñembokuatia: ojehechauka oñeñangareko haġua hese

Convención ningo kuartia ndoporojopy guasúiva, ijartikulokuéra nomandáire tembiaporā oñemboguatava'erā ha tetā rekuaikuéra ikatúre omboguata ojokupyty háicha iku'arekuéra. Upéicharamo jepe omoíva'erā kuartia ári mavamápa umi patrimonio oíva, péva tembiaporā tee omohendáva Convención ha Tembiaporā Mohendapyre.

Terarysíi oñembosako'íva ningo tuicha mba'e Tekopy tee ojehechakuaa'ýva ñangarekorā, ikatútare ohechakuaa maymavépe tuicha mba'ehahína, ha tekotevêha oñemombarete tapichakuéra peteítei téra atyháicha heko añetévo. Oñembokuatia ramo umi patrimonio ha oñemoĩ maymave pópe ikatu avei oipytyvõ umi komundaygua ojeroaviavévo ijehe ha omoheñovévo hetahetave mba'epyahu ha mba'ejeporu patrimonio rehegua. Upéva ári avei umi tererasýi oñembokuatiava'ekue ikatu oipytyvõ marandúramo oñemohenda haġua tembiaporā hekópe oñeñangareko potávo umi Tekopy tee ojehechakuaa'ýva oñembokuatiáva.

Ta'anga © UNESCO / Jane Wright

Ta'anga © Jaime Brotons

Ta'anga © Comisión Nacional de la Republica de Uzbekistán para la UNESCO

🎭🎭 El espacio cultural de la plaza de Jamaa el -Fna, Marruecos

🎭🎭 El misterio de Elche, España

🎭 El espacio cultural del distrito Boysun, Uzbekistán

🧶 Taquile y su arte textil, Perú

Ta'anga © Instituto Nacional de Cultura / Dante Villafuente

Convención Artículo 11 ningo he'í Estado Pypegua ojapova'erāha tekotevêva ikatu haġuáicha oñangeko añetehápe Tekopy tee ojehechakuaa'ýva oíva ijyvýpe, ha tombokatu jahechápa komunida, atykuéra ha organización ndaha'éiva tetā rekuaipegua oíke ojuhu ha omohendávo mba'e oíva Tekopy tee ojehechakuaa'ýva ryepýpe. Jejuhu he'ise mba'e oñemboguatáva oñehakā'í'o haġua peteĩ téra hetave umi patrimonio cultural inamterial rakānguéra hekohápe ha oñemoambue ambuekuéragai. Ko tembiapo ojejuhu ha ñehakā'í'o ningo hína Convención oheróva “tembijohukue ñembokuatia, ojesasegura potávo ñangareko”; péva he'ise pe juhupyte ñembokuatia ndaha'eiha ku oikóva amo yvate, síno añetehápe oikóva ha ojehecháva. Upéicharõ, oiméramo ojehechakuaáma ra'e Tekopy tee ojehechakuaa'ýva ryepypeguakuéra, Estadokuéra ikatuéténtema oñepyrvõ omboguta tembiaporā michĩhágui oñangareko haġua umi mba'e ojuhuva'ekue rehe.

Oñeme'évo juruja Estado-kuéra oiporutaha hetaichagua tape ombokuatia haġua umi ojuhúva, Convención omohenda umi Estado Pypegua ombosako'ivo peteĩ téra heta patrimonio cultural oíva ijyvypekuéra rysýi, ha katuínte ombopyahu ohóvo (Artículo 12).

Artículo 11 ha 12 ningo, jepéramo ojopyve ambue Convención apopyrvāgui, ome'ẽ gueteri juruja Estado Pypegua ohechávo mba'éicha ombosako'íta ombokuatia haġua ojuhúvo; umi Estado Pypegua isā ombosako'í haġua mba'éichapa ombokuatiápe ha'ekuéra ohecha háicha opyta porāve, katu oñemohenda poráva'erā mba'embra'épa oíke umi patrimonio-pe, ikatu haġuáicha ojevichekuaa hekópe tembiaporā oñeñangareko haġua hesekuéra.

Ápe ndoje'úi hína Estado Pypegua ombosako'íma hague peteĩ téra heta kuartia ombyatyhápe patrimonio omboaje mboyve Convención, jepémo heta tetā ojapomava'ekue oúva aretemi guivéma. Oje'éva'erākatu umi kuartia ñembosako'í ha ñembopyahu opa ára ojejapova'erā ha márõ

nahu'ái. Natekotevêi oñembotyraẽ umi kuartia ojehupyty haġua pytyvõ téra oñemoġuahẽ hagua téra pyahu oñemoingeséva Convención terarysípe. Iporāne ja'éro Tembiaporā Mohendapyre oñemboguata haġua Convención he'í umi Estado Pypegua omoġuahêva hembijerure oñemoingévo chupe Tekopy tee ojehechakuaa'ýva Rerarysíi oikotevêva pyaetemi ñangareko ýrõ Momorāmbý Terarysíi ohechaukava'erā pe patrimonio omoingeséva oíhama umi patrimonio ijyvypegua oñembokuatiáma va'ekue apytépe. Umi Estado tuicháre oíke ojehegui hetāygua hetakuépe, jyvýpe ha moõmoõpa oreko umi Tekopy tee ojehechakuaa'ýva, ha avei hembiape ha polítika guaroguatápa iñambuepa hikuái, Convención oheja umi Estado Parte pópe ombokuatiávo umi téra ha'ekuéra oipotahaichaite ha ikatuháicha hikuái, ha péicha ombojuruja umi ojeguerekóvo tesa renondépe opa mba'e oíva téra apañuái orekokuaáva umi tetā.

Umi tembiapo ñangarekorā ombohysýiva pe Convención ryepýpe, jehapykueho ha ñembokuatia oimenehína umi tembiporu tuichavéva Estado-kuéra ojapyhykuaáva oikuaa haġua hikuái “mba'épa oíhína ko'ápe”, “mávapa ojapo” ha “mba'érepa ojapo hikuái”. Ikatu avei oko umi Estado omoheñoisévo comité nacional del patrimonio cultural rehegua, oñemongu'évarā ombojoajúvo upe tembiapo, ha oíhápe institución ha tapicha arandu omba'apóva ko'ā mba'e rehe ha avei komunida poravopyreuéra; péicha oñembokatúta komundayguakuéra ha umi tapicha arandu oguatávo ojopóre ha omba'apo Oñondivepa.

Umi Estado ikatu oreko mokõi hendáicha omba'apo haġua: ojapo peteĩ inventario guasu oíkehápe opavave patrimonio, téra inventario'imimi; upévale Convención Rembiaporā Mohendapyre máramo noñe'ẽi “peteĩ tetā inventario” rehe, oñe'ẽ uvei “peteĩ téra hetave inventario”. Péicharamo umi Estado ndojejopýi omoingepávo opaite komunida arandu peteĩ vosápe, síno omoingepa avei umi marandu oñembokuatiamava'ekue. Peteĩ sistema

oreková heta registro ikatu opyta porãiterei umi Esado federal-pe, teko rehegua tembiapo ndo'aipahápe tetã rekuái akã ári año; péicharamo umi región téra provincia ite voi ombosako'íva inventario imba'e teéva.

Komunidayguakuéra jeparsipa

Jepémo oñeme'ẽ juruja umi Estado-pe ombokuatia haġua hikuái patrimonio cultural oguerékóva, Convención omo'i avei mba'éichapa ojeuatava'erã. Oñembotuichavéva hína pe oñe'eva komunida jepartisipa rehe.

Umi komunida omoheñoi ha ombohokoresaire Tekopy tee ojehechakuaa'yva ningo ha'ekuéra tuicha mba'eterei ha otoka chupekuéra iñangareko. Umi komunida oiporúva hekovepe patrimonio cultural ningo añetehápe oĩ porãve ohechakuaa ha oñangarekóvo hese, ha avei opartisipávo ojejuhu haġua umi mba'e porãite ha oñembokuatia tekotevẽ háicha. Omohendávo mba'etepahína Tekopy tee ojehechakuaa'yva, Convención ñanemomandu'a pe komunida ha tapichakuéra aty omomba'eva'erãha patrimonio imba'éva. Péicha ojejapo'yro avave ndaikatúi ojapo herapekuéra mba'e téra mba'eporu oíva ipatrimoniokuérape. Péicha rupi, oje'éma haguéicha, ndaikatúi oñembosako'ívo hesekuera'y tembiporu ojejuhu, oñembuaty haoñembokuatia haġua umi patrimonio imba'ekuérava. Heta jey ningo avei avei komudakuéra ndaikatúi ojapo ko'ã tembiapo ijehegui téra ndorekói pojoapy peichagua tembiapo omboguata'vo; upéicharamo Estado, ambue organismo, institución téra organización-kuéra ikatu oipytyvõ chupekuéra ombokuatiávo ipatrimoniokuéra oikovéva gueteri.

Pe ñembyaty ha ñongatu he'ise oñembyaty umi Tekopy tee ojehechakuaa'yva oĩhaichaita ha oñemoi kuatia ári hekópe porã jahechápa opavave oreko hesa renondépe. Heta hendáicha oñembyaty ha oñeñongatukuaa ko'ã mba'e, heta hendáicha oñemboheteukuaa, ha oñembyatyve arandukakoty téra web roguépe hamba'e, ikatuhápe mayma tapicha ovichease oíke ojepovyvy ha oikuaa. Katu iporãne ojekuaa komunida ha tapichakuéra aty orekoha avei mba'éichapa oñongatu hekopekuéra umi mba'e porã oreková, umíva ikatu puraheiryru, ñembo'e, tejido, ta'anga téra ambueve tembiporu hamba'e añetehápe he'íséva heta mba'e ha ombyatýva avei arandu Tekopy tee ojehechakuaa'yva rehegua.

Ta'anga © Subilección de Etnografía, Museo Nacional de Antropología

Ta'anga © Pesi S. Fonua

Ta'anga © Jaime Bratons

🕯️🕯️🕯️ *Las fiestas indígenas dedicadas a los muertos, México*

🕯️🕯️ *Lakalaka, Danzas y discursos cantados de Tonga*

🕯️ *El misterio de Elche, España*

Oíve avei ambue tae ikatúva ojeguara oñeñangareko potávo patrimonio-kuéra, ojeporumeméva ko'ágã rupi; umivahína tembiapo pyahu omboguata'va komunidaite voi ombokuatia haġua hembiapo, ha oguejorerahápe hikuái iñarandu ha iñapytu'ũ roky; umíva avei iporãne ojeguerekóramo tesa rendondépe.

Convención artículo 13, apartado d) inciso ii ningo omohesakã porã Estado Pypeguakuéra orekova'erãha hesa renondepekuéra mba'éichapa ymaite guíve ojejapo ojejúvo ra'e ojehupyty haġua patrimonio inmaterial. Kóva ikatu ohechauka ha ñanembo'ehína oíha patrimonio inmaterial ndaikatúiva oñemoheñoi pyahu, térãkatu mba'e oíva pype ikatuha oñemoi michimimínte tapichakuéra oikuaaséva pópe. Oñeguenohẽ rãngue kuatia téma itukañorairõva rehegua, komunidakuéra ikatu oñemoi peteĩ ñe'ẽme he'ívo mávape ġuarã umi mba'ekuaa. Oñeme'ẽvo marandu patrimonio cultural rehegua ningo oñembohasy'yve ojekuaávo ko'ã mba'e. Oiméramo oĩ komunida nodipotáiva iñemoinge iñarandu patrimonio cultural ryepýpe, Convención he'i ojehejánte haġua chupekuéra, ndaikatúire ojejopy avavépe ombokuatiávo heko nodipotáiramo.

Oíhína Estado hatã omoba'apóva komunida patrimonio cultural inmaterial járape ombosako'i haġua tembiporu oñeñongatúvo hekokuéra; heta umíva apytégui ndorekói gueteri hesa renondépe Convención omandáva komunida jartisipa rehegua. Heta jey umi tembiapo omboguaa organización téra máva ndaha'éiva pe kuminidaygua ha oikuaase'yre ikatutapahína oguata pe patrimonio, ojerure háicha Convención.

Umi Estado Pypegua katuetei ohekava'erã mba'éichapa ombohape ha omokyre'y komindakuéra opartisipávo oñembosako'i haġua pe inventario. Pevarã ikatu ha'ekuéra omoheñoi aty oíhápe tapicha opa sector-pegua, omboguata haġua ko tembiapo; ko aty ndaha'ei opytáta ohesa'yjo leikuéra, institución ha umi tembiporu ymaite guíve oiporúva komindakuéra oñangareko hagua ipatrimonio rehe; avei ohechava'erã mavamávapahína tembiapokue ovalevéva ha mba'épa ikatu oñemyatyrõ ojehupyty potávo ojehekáva. Umi aty oñemoheñoikuaáva pópe ikatu opyta ombokuatiávo Tekopy tee ojehechakuaa'yva oíva, oheka hikuái política umi mba'eporã ñangarekorã, oheka mba'éichapa ohechauka ha ontendeka tapichakuérape tuicha mba'eha patrimonio-kuéra ha oheka umi

tapicha oñemongu'e avei oñembokuatia haġua umi patrimonio oñeñangareko haġua hesekuéra. Umi tapicha aty avei, oíramo tekotevẽ, ikatu onohẽ apopyrã mba'éichapa ikatu oñeñangareko porãve patrimonio cultural oñembokuatiama va'ekue rehe. Estado-kuéra ikatu ohecha tapicha aty omba'eporandu haġua téra oipytyvõva'erã chupe, oíhápe tapicha omboguata'va umi tembiapo ha avei komunidaygua, tapicha arandu, organización ndaha'éiva tetã rekuaipegua, tetãyguakuéra rerapegua, ha ambueve tapicha oipytyvõkuaáva ko'ã tembiapópe; upéichante avei iporã oíramo umi tendapegua tapicha, komunida rerapegua, tekomoheñoihára ha ambueve tapicha oreková arandu ha tembiporu porã oporoipytyvõ haġua oñemoheñoivo katupyry.

Patrimonio cultural ñembokuatia ningo natekotevẽi ojejapopa peteĩ jeguapy'pe, ikatu mbeguembeguépe ojeho hese, ojehechava'erã mavamávapa umi ikatu oipytvõ ha upéi ojep'e'a chupekuéra okẽ omoirũ haġua ko tembiapo. Avei ojehecha poráva'erã mba'épa oguerukuaa hapykuéri umi patrimonio ñembyaty, ha avei ojehecha mba'éicha oñemoañetéta ani haġua pokarã tapicha oipytyvõ ndive ombyatývo umi mba'eporu yma guare oipe'ávo okeẽ ojehuhúvo Tekopy tee ojehechakuaa'yva. Oñembosako'i haġua umi inventario oñemongu'e ha

opartisipava'erã opavave, komunidakuéra, tetã rekuái ha avei ONG-kuéra. Jahechápa Estado Pypegua omoañete komunidakuéra opartisipávo, ombohapeva'erã ikatu haġuáicha:

■ ohechakuaa mavamávapa umi komunida ha tapicha aty, ha máva omotenonde;

■ Omoañete ikatu haġuáicha oñembyaty umi patrimonio cultural inmaterial ohechakuaávo umi komunida ha tapicha aňónte;

■ Oasegua umi komunida ha tapicha aty omoneĩ ijehegui ha oikuaa porã pe oikóva, oñembokuatia mboyve umi patrimonio;

■ Oasegua komunidakuéra omoneívo tapicha hekohapegua oikévo omba'apo;

■ Oñemomba'e mba'eporu ymaite guíve oíva ojehupyty haġua Tekopy tee ojehechakuaa'yva;

■ Oupyty umi tekuái táva ha región-pegua oíkeko mbarete tembiapo;

■ Ojapyhy ha omboguata tekora hekopeguáva ojeguerekova'erã tekombo'e oúva tekoporã yvy tuichakue javevégui.

ikatu oguete umi arandu.

Upémarõ subanen mburuvichakuéra ojerure umi organización oíhápe tapicha ra'eve ko'ã mba'épe pytyvõ, jahechápa ombo'e chupekuéra mba'éichapa ikatúta ombokuatia ijeheguiete hikuái arandu imba'ekuéra teéva umi tapicha arandu okágui oúva pytyvõme. Umi taita heta arandu ombyatýva, jepémo nda'ilápiri hikuái, ohykuavo marandu imba'ekuéra, ha mitãrusukuéra katu, ha'evémava lápiporúpe, ombokuatiapaita.

Marandu oñembyatýva'ekue oñoñongatu multimedia ha heta pojoapy ojeporuva'erã mbo'ehaópe ha oñemyasãi inglés-pe, katu oñembohasa avei subanen ñe'ẽme. Ko'ã marandu oñeñongatupyre ojegueraha organismo estado ryepýpe oñangarekóva apohára derécho rehe, ikatu haġuaicha oñemo'añete pe ijapoharépe, ha'evahiana komunida subanen. Ko'ágã umi marandu mbyatypyre ojeporu tembiporúramo oñembo'e haġua mitã ha mitákuña subanen-pe mbo'ehaópe; avei ojeporu kakuakuéra ohaikuaasévape oñembo'e haġua iñe'ẽ teépe.

Ta'anga © Hasim Polat

Ta'anga © Centro Nacional Mongol del Patrimonio Cultural

🕯️ *EL Sema, ceremonia mavlevi, Turquía*

🕯️ *La música tradicional del Morin Khuur, Mongolia*

Ta'anga © Vel J. Suminguit

🕯️ *Ritual subanen*

Tembiapo káda irundy ro'y oñemboguatáva Etiopía-pe ojegrava hağua purahéi yma ha coreografía ojeporúva ko'ága meve, oñembyatypa potávo tetã Tekopy tee ojehechakuaa'yva

Etiopía-pe ningo oikove oñondi 80 ári ñe'ê ha teko ouva'ekue África ha Oriente Medio-gui; péicha rupi ko tetãme añetehápe heta teko oikove oñondive. Ymami guivéma oguata oúvo ko tetãme, ho'a ha opu'áhápe, ko teko'eta ojekuaáva heta purahái ha jerokýpe. Etiopía purahéi ningo ou heta tekógui; oñepyrũ cristianismo ortodoxo, Etiopía-pegua judaísmo-gui, musulman-kuéra rekógui, ha avei Africa-gui oúva purahéigui. Umi pumbasy oiporu hetaigua instrumento, heta oĩ oúneva voi yma ymavégui, Antiguo Testamento-guima voi; umi mba'epuporã ojeporuvéva apytépe oĩ lira baganna ha krar, violín masenqo, tambor kabaro ha mymby washint.

UNESCO omboguatava'ekue peteĩ aporã ipukúva irundu ro'y ombyaty ha ombokuatia hağua Etiopía purahéi ha jeroky yma. Ko aporã rupi oñeñepyrũ oñembosako'í ha oñemba'apo oñeñongatu hağua tetã patrimonio cultural tuichaháicha; ha'e rupi ojechakahína

oñemombarete ha oñeme'ê tembiporu tapichakuérape umi tendaguápe ombokuatia ha oñongatúvo tekokuéra oikovéva gueteri.

Ikatu hağuaicha umi tapicha ra'eve Etiopía-gua omboguatave patrimonio purahéi ha coreografía rehegua ñongatu ha mbokuatia, oñemoñepyrũ mbo'esry etnomusicología rehegua Universidad de Addis Abeba ha Conservatorio de Música Yared-guápe, ojeporuhápe pojoapy inglés ha amárico-pe oíva, ha oñemoheñoíva oñembo'e hağua. Ñembokatupyry oñembosako'í potávo pumbasy ha jeroky ñongaturã oñepyrũ 2006-me oñemboguatáramo guare jehapykueho ojeheróva “Panorama musical de Addis Abeba”, ombyaty ha oñongatuséva opichagua Etiopía reko yma oíva gueteri itavusúpe. Upe rupi temimbo'ekuéra ojoaju umi tapicha ra'eve Europa-gua omba'apómava voi oúvo terrénope ombyaty hağua upe regiõmegua teko yma ha mayma mba'eporu. Umi tembiapo apytépe oike jeporeka ojejapova'ekue maale-kuéra rehe, opytáva yv'yvo Etiopía-pe, ha avei ñembokatupyry ojeporukuaa hağua grabación polifónica pista múltiple ġuaráva, oñembosako'íva tapichakuéra omba'apóva

Ta'anga © David Stehl/UNESCO

Museo ha Centro de Investigación opytáva Omo Meridional-pe, Táva Jinka rypeýpe. Heta tenda oñemba'apoha ko'á mba'épe ha museo-pe oñemoğuahê mbo'esry ñembokatupyryrã ha avei pojoapy ohóva hemikotevênguéra rehe.

Opávo ko tembiapoprã kakuaa oñemboguatavahína, heta tapicha ha'eve añetéta oñongatu ha ombokuatia hağua hetã patrimonio cultural, ombyatývo heta arandu pypegua; upéichante avei ohechauka kuaáta hikuái táva ha tetã mburuvichakuérape tuicha mba'ehahína Tekopy tee ojehechakuaa'yva; péicha ha'ekuéra oipytyvõkuaáta oñeñangareko ha oñeñongatúvo Etiopía patrímónio cultural oikovévo are ġuaráicha

Inventario aporã

Heta inventario oñembosako'íva'ekue ha oñembosako'íva ko'ága ningo noñenohêiva'ekue oñeñangareko hağua patrimonio rehe, ontendeháicha Convención 2003-pe guare. Oĩ onohêva'ekue tapicha ohapykuehóva teko ha ombosako'ivakue hambiporurãnte; umi ymaiteve oñeguehêva'ekue katu hovatavyvéntema, oñembosako'íre va'ekue colonia tiémpope ha oreko hyepýpe poguýpe jeiko; oĩ avei umi tetã oñemopyenda aja ohóvo oñeguenohêva'ekue.

Convención artículo 11 pehê b) ha artículo 12 ja'eporáséramo omanda umi inventario ombyatypaite va'erãha opaite Tekopy tee ojehechakuaa'yva peteĩ tetãmegua, oñe'ê rehe patrimonio inmaterial rehe, peteĩháicha, oíva peteĩ Estado Pypegua yvýgpe. Upéicha rupi umi inventario ipy ha tuichava'erã ikatuha peve; katu péva hetajey hasynunga ojehupyty hağua. Umi inventario mārando ndaikatúi oñembotypa ha oñembopyahu patrimonio oñe'êha pe Convención kakuaitei ha heta hakāre ha katuinte iñambue ha oñemoambue ohóvo.

Hetaitei mba'e patrimonio cultural ryepypegua ojehechakuaa ha oñemoinge pe terarysýppe ningo iporã ojehecha mavamávapa pe tekotevêvéva. Tenonderáite voi ikatu oñembyaty ha oñembokuatia umi patrimonio komunida ha pe tembiapo mboguataha ohecháva tekovê ohóre umi tapicha rekóre, ha avei tuicha mba'e rehe Tekopy tee ojehechakuaa'yva-pe ġuarã. Iporāne ñanemandu'a pe iventari apo ha'eha avei patrimonio ñangareko, ha upévale tekotevêne oñeñe'ê ikatútapa oguata ha oñakārapu'ã umi mba'eporã oñembyatýva ha mba'e amenazape oĩhína hí'ári. Techapyrārõ ikatu ojeguereko umi inventario oñembosako'íva'ekue Brasil ha Colombia-pe. Bhután, Bulgaria ha Lituania-pe oñemotenonde umi patrimonio ikatúva omano, péicha omohenda hikuái.

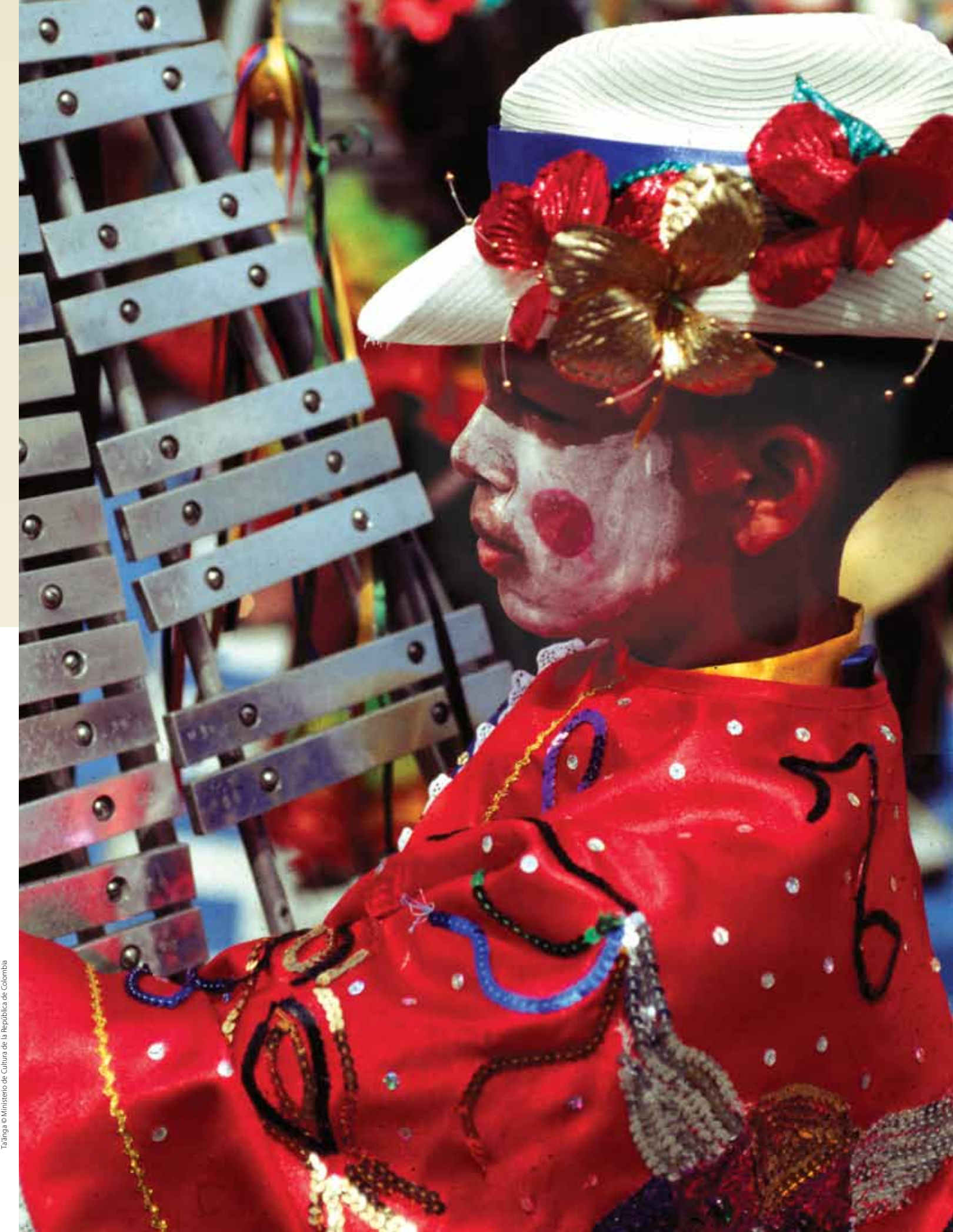
Jahechápa ikatu haguéicha umi inventario ombyaty heta patrimonio, Estado-kuéra ikatu ombohasa marandu mbykymimi ombosako'ikuévo ko tembiporu. Oíta katuetei ningo patrimonio oikotevêtava oñeñangarekove

Ta'anga © François-Xavier Freland / UNESCO

🕒 El Vimbuza danza de la curación, Malawi

🕒 El carnaval de Barranquilla, Colombia

Ta'anga © Ministerio de Cultura de la República de Colombia

hese, katu iporā ikatu haguéicha ojeheka oñemopeteicha opavave ha omoġuahê marandu oñehakā'í'opyre ikatúva ojejuhu ambue marandu rendápe, oñemonge rāngue inventario-pe.

Omoñendaháicha Convención Artículo 12, pe inventario oñembopyah katuiva'erā. Kóva tuicha mba'eterei, jaikuaápype Tekopy tee ojehechakuaa'yva oñembopyahu memeha ha mba'e vai ho'akuaáva hi'ári ikatu ojejúnte peteĩ ko'ême. Heta tetã inventario oguereko gueteri patrimonio oguemava'ekue, ha ambue katu omyasãi marandu mba'eporu tuicháma oikoeva'ekue. Umi Estado Pypegua katuite omoġuahêva'erā py'yine marandu hekopeguáva invetario-kuéra rehe, ha pépe omomaranduva'erā mba'epyahu omoingeva'ekue rehe. Convención oi-pe'a okê Estado Pypeguakuéra ombosako'ívo peteĩ téra heta inventario, katu nde'íri mba'evete mba'e pojoapýpe ojeporúta oñeha'ã haġua moõ mevépa oġuahê peteĩteíva oĩramo heta sistema. Ikatu ningo oñembosako'í hetaichagua inventario heta háicha avei umi patrimonio ha avei komunida, región, tapichakuéra umi Estado Federal-pegua heta háicha. Toĩ toíva inventario-kuéra ñembosako'irã, péva ndaha'úi apañuái, amo hu'áme umi Estado Pypegua pópe opyta ohechávo mba'eichagua inventario-pa oikotevê ha mba'éichapa ojapóta.

Jepéramo oñemokyre'y Estado Pypeguakuérape orekóvo hesa renondépe mba'etepahína Tekopy tee ojehechakuaa'yva omohendava'ekue Convención, ombosako'ikuévo inventario, ha'ekuéra natekotevêi oñeñapytĩ umi techapyrãre; iporáva'erā ohecha hikuái onohê tembiporu ovalétava chupekuéra ha ojekupytyva iku'arekuéra. Iporānte avei hesakã umi Estado amo gotyove ojerureséramo oñemoinge haġua iñarandu téra heko pe Momorāmbý Terarysí yĩrõ umi py'a'etemi oikotevêva ñangarekópe, téřakatu ojerurese pytyvõ viru rupi oñangareko haġua ipatrimonio rehe, ohechaukava'erā oreko hague hesa renondépe Convención he'íva ijartiko 2-pe patrimonio cultural rehe.

Opaiterai inventario omoingeva'erá mba'éichapa omohendáta Tekopy tee ojehechakuaa'yva.

Iporāne ombosako'í haġua ko tembiporu oreko hesa renondépe umi ámbito oñembohysyiva'ekue Convención Artículo 2, haipyvo mokõihápe; pépe oĩ teko'yma ha ayvu opaichagua, hyepýpe ñe'ê oguerosyrýrýva ijehe Tekopy tee ojehechakuaa'yva, arte ha espectáculo, tetāygua mba'eporu, jerovia ha jefesteha, arandu ha mba'eporu tekoha ha arapy rehegua, ymaguare tembiporu artesanía rehegua hamba'e. Ojehecháma haguéicha tapykuévo, Convención omyesakã ko'ã mba'e noñembotyha pépe, ha oimehaichagua tepe ojeipykúitava oñemohenda haġua ha'etaha peteĩ tembiporu jahechápa oñemohenda marandu inventario oñembosako'í haġua. Oĩ inventario oñembosako'íva'ekue ha orekopa nungáva hesa renondépe Convención 2003-pe guare rembijerure; umíva oikókuri Cabo Verde, Mauricio ha Sudáfrica-pe. Oĩ Estado Pypegua ojekuaahápe opaichagua tape, umíva ojekuaave África ha América Latina-pe, oñemotenondehápe ñe'ẽnguéra Tekopy tee ojehechakuaa'yva teetéramo, ha ndaha'úi ku oñembosyry haġua patrimoni añónte. Oĩkatu avei tetã omotenondevéva "purahéi ha jeroky2 artes del espectáculo rāngue; ambue estado katu oi-pe'a ojuehegui purahéi ha jero ky.

Umi inventario oñembosako'íva ningo ndahasýi oñembyapu'apa haġua peteĩ téra hetave ámbito ohakã'í'óva Convención-pe: "pohã yma" ha "myama indígena-kuéra arandu" ikatu oñembyaty "arapy rehegua mba'ekuaa" ryepýpe; "ñembosarái" ha "tetāygua organización" katu oñemoingekuaa "tetāygua mba'eporu" apytépe. Mombe'ugua'u ha tenda, mba'ekuéra ha mymbakuéra réra oñemoigepakuaa "ayvu" apytépe, ha ñembo'ekuéra ha peregrinación umíva katu "rituales" téra "actos festivos" kuápe. "Memoria" ha "jerovia", "marandu moõguipa jaju" téra "tembi'u rehegua arandu" ikatu oikopa ámbito oñe'êva Convención Artículo 2-pe. Umi joavy ojejuhúva ámbito-kuérape ohechauka jeyvéramo mba'éichapa tapichakuéra yvy tuichakue javeve napeteichai omomba'e patrimono cultural, ha'e ko'ã mba'e ndojoavýi Convención ojerurévagui, Estado-kuéra tombosako'í pe inventario ojekupytyva iku'are

La música Shashmaqom, Tajikistán y Uzbekistán

Las tradiciones de los cimarrones de Moore Town, Jamaica

ha ovalétava chupe ġuarā. Techapyrã jarekokuaa Argelia ha Haití; ko'áva nomoĩmbái peteĩ categoría-pe ñembo'ekuéra, sino omohenda ambue hikuái.

Iporāne avei ñamombe'úramo oĩha inventario noñembotyva Tekopy tee ojehechakuaa'yva-pe año; techapyrãramo ñanemandu'akuaa Lituania rehe, omoingehápe hikuái patrimonio material apytepegua ohóvo mba'eporu Tekopy tee ojehechakuaa'yva rehe, ombyatyva ijehe teko'yma ha marandu atýra, ha avei patrimonio ko'ága ndojeporuvéimaiva. Bélgica katu omoingetahína inventario kuápe cibernética ha mba'eporu virtual-va Tekopy tee ojehechakuaa'yva ryepýpe.

Oĩve ambue joavy estado-kuéra ndive; oĩ omoingéva inventario-pe patrimonio cultural ouva indígena téra ijypykuéra reko año; Bélgica ha Estgados Unidos katu omoinge avei pypekuéra tapicha ovava'ekue pype Tekopy tee ojehechakuaa'yva. Umi Estado oĩhápe hetaichagua teko nomotenondéi umi imbarete ha ojepysovéva hyepýpe, ojapyhyve uvei umi tapicha aty imbovyvéva Tekopy tee ojehechakuaa'yva ha ombokuatia.

El patrimonio oral de Gelede, Benin, Nigeria y Togo

Las tradiciones de los cimarrones de Moore Town, Jamaica

Ojehechakuaa avei mba'éichapa oĩ tetã ombyatyva atýra kuation ha ohakã'í'o porã inventario-kuéra ha ambue katu sa'ive; hovatyhína añetehápe oñembyatypaite haġua opaichagua marandu Tekopy tee ojehechakuaa'yva rehe, ko'ýte umi tetã orekóva hetaitereichagua patrimonio. Lamitã umi inventario oñembosako'íva ombyaty heta marandu ha kuation, katu ambuekuéra sa'ive marandu ombyaty ha ombokuatia. Mba'éichapa oñembyaty avei oikove; oĩ ombyatyva catálogo téra registro rupi, ambue katu ombyatypa umi marandu, ohai ha omyasãi arandukápe. Brasil-pe oĩporu hikuái mokõivéva; oĩ oñembyatyva registro-pe tetã tuichakue javeve ha ambue katu inventario-pe. Tetãháicha heta marandu oñembyaty mokõive hendáicha oñeñongatu haġua, umi Estado federal-pe katu sa'ive kuation oñembyaty umi inventario-pe.

Opavave tetã nunga ndorekói léi omo'ã haġua derécho orekóva komunidakuéra hembiporu, upéichante avei oñangareko haġua umi mba'ejára derécho, iñarandukuéra ha heko atyháicha rehe. Péicha ohechauka tekotevêha oñeñantende ojeporu ha oñemyasãi haġua

Ta'anga © Juan Rodríguez Acosta

La tradición del teatro bailado Cocolo, República Dominicana

marandu ikatúva ojechupyty ha ojeporuvai kuaáva pécha ku ojeporu haɣua comercio-rã hamba'e. Ndaipóiriramo léi oykeko ha omo'áva'erã ko'ã mba'e ningo tapicha ndaha'éiva komunida téra umi atygua ikatu oaprovecha arandu pohã rehegua ymaite guive orekóva ohupyty haɣua viru, upéichante avei ojapokuaa arandu orekóva hekoha, purahéi ha ñe'ẽ rehegua. Komunidakuéra ijehegui porã ha oiko mboyve mba'evete omoneíva'era ojepapóvo inventario patrimonio rehegua, ikatu omoɣuahẽ marandu ha'ekuéra oipotaháicha, michímínte, heta ýrõkatu nome'ẽitevoi mba'eveichagua. Heta jey ningo umi tapicha oíva komunidaháre ndorekopái hesa rendondépe ovaléva ipatrimonio-kuéra, upévare tapicha orekóva omboguataáva inventario apo

oñantende poráva'erã ani haɣua ome'ẽ marandu oñemyasãi'ýva'erã téra umi tapicha oipota'ýva oñenohẽ téra tapicha ndaha'éiva umi komunida ha atygua oiporu hekope'ý ha pokarẽme.

Noñemoñiri ningo mboy ára téra arýpa orekova'erã umi mba'eporu oñemohendáva ha oñemyasãiva sy ha túvagui itajýra téra ita'ýrape ha'e ko'áva iñemoñarekuérapepa ojejapyhýta Tekopy tee ojehechakuaa'ýva rehe Convención kuápe. Oĩ Estado omoíva ára hi'are hague umi patrimonio oñemoinge haɣua inventario-pe, ha hi'arekue katu mokõi téra mbohapy generaci3n guive pokõi meve. Jeyvéramo hasy oñemohenda haɣua mboy generaci3n-hámapa oiporu ha omboguatahína peteĩ komunida pe teko, ko'ýte umi komunida iñe'ẽnguéra ymavémi ndojehaíriva ha ojeporúva ayvu rupinte. Jápoko komunidaite voi omoañeteva'erã peteĩ arandúpa ha'e Tekopy tee ojehechakuaa'ýva térapa nahániri, na'iporãmbái ikáguio oñemoívo ára omopeteĩmbáva opavavépe; péva ndojokupytyĩ Convención oipotáva rehe.

Ojejesareko va'erã hekópe péicha ku pya'eterei oĩramo patrimonio ojeguerojeráva, oĩ rupi okágui ohatapyña téra oporomokyre'ývahína. Jepéramo umíva hapohína patrimonio cultural yma guarépe, nameméi oiko ijehegui okakuaáre oúvo mbeguekatúpe. Oĩ tembiporu inventario aporã ndorekoíva koichagua mba'e ojejúva, katu oĩ omoingéva, komunidakuéra ohechakuaámare umíva avei ipatrimonio-ha hína.

Bulgaria rembiapokue arandu ñembyaty ha ñembokuatiápe

Bulgaria-pe Tekopy tee ojehechakuaa'ýva ñangareko, mbokuatia ha kuaauka tetã háicha opyta Comité del Folclore Nacional oíva Ministerio de Cultura-pe ha Instituto de Folclore de la Academia Búlgara de Ciencias-pe. 2001 ha 2002-me oñemboguata peteĩ aporã peichagua; tembipapo oku'e mokõi hendáicha: peteíva tetã háicha ha ambue katu umi tavakuéra rehe. Pevará ojeguereko pe tetã oñemboja'oháicha voi, ha oiporu territorio ha avei umi etnia ha religi3n, ojekuaára ko'ã mokõi katuínte oguataha ojepóre. Heta mba'e ojeguereko tesa renondépe peteĩ arandu

oñeñongatu téra ojeheja haɣua okápe; oñongatu haɣua ojeguereko tesa renondépe umi arandúpa iñañete, ikarakukuepahína, upéichante avei ohechaukápa umi tenda reko, iporãpa árteramo, hekoresãipa ha hapópa umi teko'ýma kuápe.

Oñemohenda haɣua umi patrimonio cultural ojeguereko tenonde purahéi ha pumbasy yma, jeroxy, mitã ñembosarái yma, káso ñemombe'u, pohã ñana, artesanía ha ogapegua tembiporu yma apo. Estado rupi ha avei chitalishte, umi aty omba'apóva tembiakuaa arandu rehe ha tenda oíva komunidaháre tekóre oñemba'apo haɣua rupi oñemoɣuahẽ komunidakuérape kuatia oihápe porandu ombosako'ipyre

tapicha arandu, especialista ojeheróva. Marandu oñembyatýva ombyaty ha ohesa'ýjo tapicha ra'eve ko'ã mba'epegua ha upéi oñembosako'ĩ marandu jehaipyre peteĩha ojechupíva'ekue internet-pe oñembyaty potávo tapichakuéra remiandu. Oñembyatypa riré umi temiandu ha tembipapo ojepapova'ekue terrénope ha oñemboja3n riré umi oñembyatymava'ekue ndive, oñemyasãi umi marandu kuatiápe aranduka rupi ha avei ojehupi internet-pe. Ko'ágã peve red chitalishte, omotenondéva Dirección Regional de Políticas Culturales y el Ministerio de la Cultura, pópe opyta omyasãivo umi marandu ha arandu ha upéichante avei técnica ohóva Tekopy tee ojehechakuaa'ýva rehe.

Brasil rembiapokue arandu ñembyaty ha ñembokuatiápe

Brasil rembiapo arandu ñembyaty ha ñembokuatia oñepyrúmava'ekue yma 1930 rupi, oñemoheñóivo Instituto del Patrimonio Histórico y Artístico Nacional (IPHAN) ha oñemoañetévo tombamento, tembipapo omoheñóiva estado ha ohekáva omoañete léi rupi patrimonio cultural ñangareko, jámane tembiporu ha yvy rehegua. Pevará tombamento oreko hesa renondépe occidente-pe he'íseháicha pe teete téra ikarukue; pevarã oñangareko umi tembiporu oñeñongatúvo ikatu haguéicha pe oíhaichaite, ha oñangarekove umi tembiporu rehe, ha ndaha'éi mba'éichapa oñemba'apo hesekuéra año. Amo 1970 rupi, patrimonio cultural ryepýpe oñemoingévo avei umi mba'eporã inmaterial-va, ojehechakuaa umi bien cultural oñeñongatu haɣua ojeporuva'erãha tembiporu hekopegua, ha péicha rupi kurivévo oñemoheñoĩ apopyrã oúva tetã rendota rupi Registro de Bienes Culturales Inmateriales oñehenóiva; péva oiko 2000-pe.

Pe registro oñembosako'íva'ekue ombohape oñembokuatia ha ojeikuaúkavo irudyve

yvytu pepóre opa mba'e oíva Tekopy tee ojehechakuaa'ýva kuápe, ojeguerekóvo tesa renondépe derécho atyháicha ha peteĩteíguáva ohóva ko'ã mba'e rehe. Ojekuaápype patrimonio cultural ko'ẽko'ẽre iñembopyahu rupi, katuínte ojevicheava'erãha, káda 10 ro'ý jepe. Opaite mba'eporã oñembyatypyre ojejapyhy "Brasil Patrimonio Cultural ramo", ombojurujáva oñemyasãivo ha avei ojechupytývo viru oñeñangareko potávo hesekuéra. Registro de Bienes Culturales Inmateriales ndive oñemoheñoĩ peteĩ Programa Nacional del Patrimonio Inmaterial, ha hembiporã hína omoañete katuínte oikovévo opaichagua ypykuéra retã ha avei tembiakuaa arandu pe tetãme, ha pevarã ojepapo tetã háicha peteĩ Inventario Nacional de Referencias Culturales. Péva oñemoheñoĩ haɣua IPHAN ombosako'ĩ tembiporu oñembyaty potávo bien cultural-kuéra, material ha inmaterial-va. Umi inmaterial-va oñemboja'o irundy hendáicha: "vy'aguasu", "mba'emyasãi opaichagua", "artesanía téra mba'ekuaa yma" ha "tenda opaichagua". Umi inventario ikatu ojepapo peteĩ tenda michívape, peteĩ távape, tavusuhápe, peteĩ tenda iñambuéva maymavégui heko rupípe hamba'e.

Oñembyaty haɣua umi marandu teko rehegua ojepapo péicha: 1) Oñembyaty umi marandu; 2) ojeporavo ha oñembokuatia; ha 3) oñehesa'ýjo. Inventario ojapóva IPHAN ohechauka mba'éichapa oikoe ojuehegui heko rupi umi indígena retã, tetãygua ha umi Afrikaygua ñemoñare ko'ágagua Brasil-guámava avei, oikóva táva oñeñangarekohápe teko rehe ha tapicha oikóva tenda heta teko oikovehápe oñondive. Oñemochichĩ ha oñeñangareko poráve umi cultura oikéva tesaparápe rehe.

IPHAN he'í umi inventario ojepapóva Tekopy tee ojehechakuaa'ýva rehegua ohekaha omoañete hekoresãivo teko'eta, ko'ágã rupi oñembojojapaségui maymave teko ko yvy ape ári; upéichante avei oipytvóve oivévo joaju tapichakuéra apytépe, jahechápa oikoporáve mayma ava ha aty ombyatýva arandu yma; pevarã oñemboguata tembipapo ñangarekorã. 2000 guíve IPHAN omohu'ã 48 inventario Brasil rembiakuaa arandu rehegua ko tetã tuichakue javeve; ko'ágã ombosako'ívehína 47 tembipapo peichagua. 2002 guíve oñembokuatia jey 16 bien cultural ha oñemboguatahína 11 tembipapo oñemoañetévo oñemyasãi ha oguata haɣua ko'áva.

Oĩ Estado ombosako'ĩ haɣua inventario omboja'óva tembipapo ha'e oñemboja'oháicha administrativamente. Techapyrãrõ jareko Venezuela, peteĩteĩ umi municipio omoɣuahẽhápe iventario aptrimonio cultural orekóva hyepýpe rehegua. Umi Estado federal avei meme nunga ombosako'ĩ inventario peteĩteĩ estado háicha; añetehápe heta Estado oiporu pe ivyvy ñemboja'o omba'apo haɣuáicha ko'ã mba'e rehe.

Colombia-pe oñembosako'ihína 32 inventario, peteĩteĩ umi departamento-pe guarã. China ohechakuaa pype oíha 56 etnia aty, ha ombosako'ĩ inventario etnia rupi. Haiti katu ndohecháĩ tekotevéha oñemboja'o komunida ha región-kuéra. Iporãne ja'e ko'ágã rupi pe divisi3n administrativa ndaha'éi ku opyta porãmbáva, jaikuaáre tava guasukuéra okakuaavére ko'ẽko'ẽre ha'e umi divisi3n administrativa ndohóire umi

Ta'anga © JK Waisirimi

La fabricación de tejidos de corteza en Uganda

Venezuela rembiapokue arandu ñembyaty ha ñembokuatiápe

Ley de Protección y Defensa del Patrimonio Cultural, oñemboajeva'ekue Venezuela-pe 1993-pe omoheñói Instituto del Patrimonio Cultural (IPC – <http://www.ipc.gov.ve>). Kóva rembiaporã teéramo opyta tetã patrimonio cultural ñembokuatia ha ñeñongatu. Oñemboty rire inventario peteiha 610 mba'eporã teko reheguánte oñembokuatia, ha umíva apytégui 476 arquitectura oúva colonia tiémpope guare. IPC ohechakuaa péicha ndojekuaapaiha tetã patrimonio cultural, ha upémarõ oñepyrũ peteĩ ñembyaty pyahu 2003-pe jahechápa ombyatypaite opaichagua tembikuaa arandu oíva opaité távape Venezuela ryepýpe. Péicha rupi, 2003-pe oñembyatýma 68.000 teko patrimonio cultural material ha inmaterial-va, ha ojehechahína hu'ávo ko tembiapo kakuaa oñembokuatia ha oñeñongatumaha amo 110.000 tembikuaa arandu rupi.

Ko ñembyaty ha ñembokuatia guasu omono'öse tembikuaa arandu tuicha mba'éva komunidakueraitépe ġuarã; péicha oñemboyke ymave oñemba'apo haguéicha, tenonderákuri tapicha ko'ã mba'épe oñemoarandupyre ohecha ha oiporavómi mavamávapa umi teko tekotevéva oñembokuatiahai, ha Estado rupi ojehechámi mavamávapa umi patrimonio cultural oñemboguejykuaáva tetãyguakuérape. Ko'ágagua katu oipykúi ambue tape; oñembyaty ha oñembokuatia opaichagua tembiapo, teko, mba'épyahu ha teko rechauka osêva ha ohóva umi komunda ha atykuéra rehe, ohechaukáva añetete chupekuéra ha osêva chuguikuéra. Ojechakuaa, pevarã, umi teko ha tembiapokue

orrepresentáva umi komunida ha atýpe, ja'eporãséramo, ohechaukáva chupekuéra; iporãne ave ja'e ko'ágã oñembojuruvya avei oñeiskrivívo tapicha orekóva arandu oikoéva ambuekuéragai ha ohechaukáva peteĩ aty reko tee.

Tembiapo terrénope oku'e 2004 oñepyrũvo, ha pevarã oñembyaty marandu tavakuéra rupi porandu oñembosako'ivakue tenonderã rupi, ha sa'í ovaleva'ekue ndorekóire hesa renondépe umi marandu ombyatývapa ovale téra ahániri umi komunidápe, ha ndorekói porandu ombyaty hağua patrimonio ndaha'éiva monumento téra tenda umíva rehegua. Upéicha rupi oñembosako'í jey ñehakã'íorã tembiapo ha oñeha'arõ peteĩ porandu ojogueraha ambue ndíve ha nombojetu'uetéi ombyaty ha ovichea hağua umi marandu ombyatýva. Ojehecha hağua oñembyaty ha oñembokuatiátapa umi mba'eporã teko rehegua ojehechakuaa raẽ añetehápepa tuicha mba'e ha orrepresentápa umi komunidápe. Oiméramo ko'ã mba'e ndojehechauka kuaái noñembokuatia umi bienes oñehesa'yjovahína.

Marandu ñembayty oikuri mba'apoharakuéra oñemongu'éva tembiakuaa arandu rapykéri pópe, upéichante avei temimbo'e ha tapicha ijehegui oipytvôséva atí'y ári; mbo'eharakuéra avei oipytyvõ, ha'ekuéra kakuaa joaju oreko tetã tuichakue javeve. Oñemomarandu komunidakuérape mba'etépa pe ojeapótava ha mba'épa oheka ko tembiaporã, ha avei oñemomarandu chupekuéra umi marandu ha'ekuéra omoğuahêsévante oñemyasãitaha Catálogos del Patrimonio Cultural Venezolano, tembiporu guasu osêtava 200 arandua ári rupive, oñemyasãitahápe opa marandu

oñembyatyva'ekue umi 335 távape. Tavakuéra patrimonio cultural oñembyaty hağua ojeguereko tesa renondépe po mba'e: Mba'e'apopyre, Oñemoheñoimbyre, Mba'e peteiteĩ apopyre, Mombe'u ayvu rupi oñemyasãiva ha Tapicha aty arandu.

Ikatu hağuaícha oñemohenda porãve oñemyasãi hağuaícha, peteĩ tapicha aty ohai ha ombyatypa umi marandu upégui oñemohendáma hağuaícha oñenohêvo; pe aty omombykyve umi marandu oñembyatýva. Marandu ojehaiupyre téra oñeñongatúva audiovisual-pe katu oñeñongatu IPC marandukuéra rendápe, oñemoĩ hağuaícha internet rupi maymave tapicha resa renondépe. IPC onohêse peteĩ CD-pe marandu patrimonio cultural rehegua opaité región-peguápe Venezuela tuichakue jave, ha onohêse peteĩ cartografía ko tetã tembikuaa arandu rehegua. Ojeguervia pe inventario ha'ehahína pojoapy porã tembikuaa arandu ha tekombo'e rehegua ikatúva ojeporu oñemboguata potávo polítika akãrapu'ärã.

Leikuérare ñañe'êrõ katu ja'ekua Tribunal Supremo de Justicia omandaha opaité patrimonio cultural oñeñongatu ha oñemyasãiva hekópe porã ojeheyyvkói ha ojehypyitaha Ley de Protección y Defensa del Patrimonio Cultural he'iháicha. Oñeme'êvo viru oñeñangarekóvo Tekopy tee ojehechakuaa'yva oñembokuatiapyre, oñemochíchivéta umi oikéva tesaparápe ha ikatúva oguete. Ko'ágã meve oñeñongatu ha oñembokuatiáma 84.000 tembikuaa arandu oñemyasãiva'ekue 160 Catálogos áripema, oíva maymave tapicha pópe reite opaité institución omba'apóva tembikuaa arandúre, tetãyguakuéra ha tekomb'e rehe mayma távape.

La epopeya Darangen de los maranao del lago Lanao, Filipinas

Ta'anga © Jojo Unaliva / UNESCO

Mba'éichapa ikatu oñembosako'í tembiporu oñembyaty hağua Tekopy tee ojehechakuaa'yva pypegua

1. Ojehechakuaa elemento

- 1.1. Oñembohéra pe elemento, oiporuhaichaite pe komunida téra aty oñemba'apoha;
- 1.2. Héra mbykymi ha marandu hesegua ha mba'e tekopahína;
- 1.3. Komunidakuéra réra;
- 1.4. Moõpa, mba'e tendápepa opyta;
- 1.5. Oñemoha'angahai'imi.

2. Mba'éichapa pe elemento

- 2.1. Umi ojepoko ha ojehechakuaáva ojoajúva;
- 2.2. Umi hete'yva ojoajúva oñondive;
- 2.3. Ñe'ê, mba'éichapa ojeporu;
- 2.4. Moõguipa osênera'e.

3. Máva ha institución ohóva pe teko rehe

- 3.1. Omboguatáva: héra, hi'ary, imeñan, mba'e apohápa ha mba'épa ojapo hamba'e;
- 3.2. Ambue tapicha oikéva pype (techapyrã máva pópepa opyta/iñangarekohára);
- 3.3. Jopokuaa omohendáva umi tekópe ñeğuahê téra ambue mba'e ohóva hese;
- 3.3. Mba'éichapa oñemyasãi;
- 3.4. Organización omba'apóva hese (ONG ha ambueve).

4. Mba'éichapa oĩ pe elemento: oguatakuaápa

- 4.1. Mba'evai ho'akuaáva iporu ári;

- 4.2. Mba'evai ho'akuaáva imyasãi ári;
- 4.3. Ikatútapa oĩ tembiporu ha pojoapy ohóva hendive;
- 4.4. Ikatútapa oguata umi pojoapy material ha inmaterial ohóva hese;
- 4.5. Tembiapo iñangarekorã oñemboguatátava.

5. Marandu ñembyaty ha mbokuatia

- 5.1. Komunida ha aty moneĩ oñembyatývo marandu hekohápe ha oikévo avei omba'apo ipype;
- 5.2. Apañuái oĩkuaáva ojeporúvo umi marandu oñembyatýva;
- 5.3. Máva ra'eve: héra ha mba'e'apohápa;
- 5.4. Arrange ha tenda oñembyatyhápe pe marandu;
- 5.5. Arrange oñemoingehápe umi marandu inventario-pe;
- 5.6. Marandu inventario-pegua ombyatypyre...

6. Aranduka, disco, audiovisual ha ambue marandu renda porupyre

La mascarada Makishi, Zambia

Lakalaka, danzas y discursos cantados de Tonga

Ta'anga © Ministerio de Cultura de la República de Colombia

El espacio cultural del Palenque de San Basilio, Colombia

región yma guive oiko haguéipe umi komunida heko ha iñe'ê peteíva.

Convención ningo oheka umi inventario ombyaty opaité tembiporu, ko'ýte umi ojekuaavéva, Tekopy tee ojehechakuaa'yva rehegua orekóva komunida ha tapicha atykuéra oíva peteĩ tetã Estado Pypeguápe. Umi teko ha tembiporu oñemoingéva inventario-pe ojeporavo hağua oñehenduva'erã tapichakueraitépe voi, péva he'ise, ha'eva'erãha umi komunida, tapicha aty, téra tapichakuéra peteiteĩ reko tee umi oñembyatýva. Convención ojopy katuetei oĩ hagua umi komundaygua oñembosako'ihape

tembiporu inventario aporã. Tembiaporã oúvata upéi, mba'éichapa ojeporavóta, moõ pevépa oğuahêta, mba'éichapa ojeapóta umi inventario hamba'e opytáta umi Estado pópe, ha'e ikatu ha ojokupyty háicha iku'äre.

Ta'anga © Comisión Nacional Zambiana para la UNESCO

Ta'anga © Pesi S. Fonua

Tekopy tee
ojehechakuaa'ŷva

Organización de las
Naciones Unidas
para la Educación,
la Ciencia y la Cultura

Patrimonio
Cultural
Inmaterial

Tekopy tee ojehechakuaa'ŷva oñembohasáva sy ha túvagui
iñemoñarépe yma guive, oñembopyahu peteĩteĩme umi
heko ha rupi ha ijatyha rupi, omboguatavévo mborayhúpe ha
oñemomba'ého hese ha péichape oipytyvô yvypóra rekoeta ha
iñapytu'ũ roky ñemomba'ého.